

Modern Dönem Albi Haçlı Seferi Tarihyazımının Gelişimi ve Değişen Bakış Açıları

Eray ÖZER*

orcid/0000-0002-8102-2898

Öz: 1209-1229 yılları arasında gerçekleşen Albi Haçlı Seferi, Avrupa sınırları içerisinde ve Müslüman olmayan bir topluluk olan Katharlara karşı düzenlenmiştir. Bu seferin siyasî, dinî, askerî, ekonomik ve sosyal boyutları son 150 yıldır tarihçiler için önemli bir tartışma konusu olarak varlık göstermektedir. Öncesinde yalnızca askerî ve siyasî olarak ele alınan ve kendisinden önceki ve sonraki olaylar için bir geçiş dönemi olarak görülen sefer süreci, modern Albi Haçlı Seferi tarihyazımının gelişmesi ve yeni sorular ortaya koyması sonucunda çok yönlü bir araştırma alanı hâline gelmiştir. Bu çalışmanın amacı, Albi Haçlı Seferi tarihyazımının son 150 yıl içerisinde gösterdiği gelişimi ve sefere karşı değişen ve çeşitlenen bakış açılarını inceleyerek yorumlamaktır. Çalışmanın birinci kısmı 19. yüzyıl sonu-20. yüzyıl ortası arasında yayımlanmış ilk çalışmaları tartışmaktadır. İkinci kısım, 19. yüzyılın ikinci yarısından 21. yüzyıla dek Albi Haçlı Seferi tarihyazımının gelişimi ve sosyal tarih çalışmalarının sefer üzerindeki etkisini incelemektedir. Üçüncü ve son bölümde ise 21. yüzyıldan itibaren revizyonist bakış açısının tarihyazımı üzerinde yaratmış olduğu değişimler ve modern dönem Albi Haçlı Seferi tarihçiliğinin durumu değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Albi Haçlı Seferi, Dinsel Sapkınlık, Haçlı Seferleri, Katharlar, Tarihyazımı

The Development of Modern Historiography on the Albigensian Crusade and Changing Perspectives

Abstract: The Albigensian Crusade, which took place between 1209-1229, was organized within the borders of Europe and it was against the Cathars, a non-Muslim community. The political, religious, military, economic and social dimensions of this

* Doktora öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, erayozer0@gmail.com.

Crusade have been an important topic of discussion for historians for the last 150 years. The Albigensian Crusade process, which was previously considered only as a military and political period and was seen as a transition period for the events before and after it, has become a versatile research area as a result of the development of the modern Albigensian Crusade historiography and it has raised new questions. The aim of this study is to interpret the development of the Albigensian Crusade historiography in the last 150 years by examining the changing and diversifying perspectives towards the campaign. The first part of the study discussed published works between late-19th-mid-20th century. In the second part, the progress of the Albigensian Crusade historiography from the second half of the 19th century to the 21st century and the impact of social history studies on the campaign will be examined. In the third and last part, the changes caused by the revisionist perspective on historiography since the 21st century and current historiography will be discussed.

Keywords: Albigensian Crusade, Heresy, Crusades, Cathars, Historiography

Extended Summary

Purpose

The Albigensian Crusade which took part in modern-day Southern France, especially Languedoc, between 1209 and 1229, is still an unique subject for modern historians for obvious reasons. The main purpose of implementing this crusade was to eradicate a dualist heretical sect, named Cathars. For a twenty years-long religious campaign in the heart of Christian world, there are many questions not to be answered. At the present time, we argue about authenticity of heretics in the area and impacts of the Crusade to social life of locals. Thus, the purpose of writing this paper is to interpret the foundations of the Albigensian Crusade historiography in the modern period, the changes it has undergone, and the main discussion topics that have found their place in the literature, by summarizing through examples.

Method

The extent of this study is limited by single or multi-authored books about Albigensian Crusade and/or Cathars, from 1870 to current time. We decided to discard research papers and articles which Albigensian Crusade is the subject, as a result of our concerns about brevity and clarity. For same reasons, we limited our study with some of primary works that have reflected the literature and

aforementioned arguments properly. The majority of these works are English and French for the reason of extensive literatures belong to these languages. However, works of various other languages can also be found in this study where they're a part of these discussions.

Results and Discussion

It has been observed that most of the studies published between the late 19th century and the mid-20th century take into account the impact of the Albigensian Crusade on the unification of France with the Languedoc and French dominance over the region. Similarly, the writers of the aforementioned period have indicated that the struggle against the religious heresy of Medieval Europe evolved into a different dimension, which we also know as the French Inquisition, with the campaign. There are also Protestant-minded historians, such as Peyrat and Lea, who define the Albigensian Crusade as the operational aspect of the struggle between proto-Protestantism and Catholicism. Although these ideas can be verified, they allow the Crusade to be seen only as a transitional phase in historiography. However, the Albigensian Crusade is a religious, political and social phenomenon that should be examined as a case in itself. The fact that the Crusade began to be discussed from different angles and as a case in itself was postponed to later periods by this 'classical' point of view.

Social history studies, which is one of the shortcomings of the classical point of view, received greater attention than expected in the Albigensian Crusade, which was traditionally examined as a military and political event. The social history of the expedition, which gradually develops and expands with Le Roy Ladurie's social comments on the post-Crusade, Mundy's socio-economic discussions focused on Toulouse and the Crusade, and the contributions of other historians to the subject, is a subject that continues to be researched today. At this point, it can be said that the transition to social history has been successful in the Albigensian Crusade and the Cathars.

One of the important factors in the fact that the campaign became a subject of study, narrowed from wider areas such as the Inquisition, the Crusades and the history of the French Kingdom, is the discussion of the classification of the Crusades. Defined as a Crusade in pluralist and generalist perspectives, the Albigensian Crusade found a limited space in general history narratives, so it could be studied without trying to place it in traditionalist classification.

The last point of examining the Albigensian Crusade alone can be counted as questioning the existence of the Cathars. The revisionist ideas put forward in the 21st century led to the discussion of all aspects of the expedition and the criticism of the old works. It was during this period that the primary sources were criticized and the aims of the expedition tested with new perspectives. Despite the fact that this questioning and testing process has spread to a wide audience of historians, the existence of historians who are outside the revisionist debate and have different discussion topics is also striking.

Conclusion

As it seems, the historiography of the Albigensian Crusade is becoming a field that develops in many different directions, turns into a specialization in itself and becomes more complex, instead of continuing in a single direction. As a result, it can be concluded that the historiography of the Albigensian Crusade is still an area suitable for development and it is possible to develop new discussions. The path taken in the historiography of the Albigensian Crusade enables the expedition to be studied at a field level on its own. But finding evidence to discuss about the Crusade should not hide the fact that the area is quite large.

Giriş

1209 yılında başlayan ve takriben 20 yıl süren Albi Haçlı Seferi, Avrupa sınırları içerisinde ve Müslüman olmayan topluluklara karşı gerçekleşen sayılı Haçlı Seferleri'nden biridir. Sefer, Languedoc¹ ve çevresinde örgütlenmiş olduğu düşünülen, düalist² ve çileci³ bir heretik grup olan Katharlar'ı, diğer dinsel sapkın

---

¹ Günümüz Fransa'sının Oksitanya bölgesinde, Pirene Dağları'ndan Fransa'nın Güneydoğu kıyılarına dek uzanan tarihsel bölge. Ortaçağ'da Languedoc Toulouse Kontluğu'nun hâkimiyetindeydi.

² Birbirine denk ya da birinin diğerinden üstün olduğu iki tanrısal gücün varlığını kabul eden inanç sistemlerine düalizm denir. Maniheizm ve Zerdüştlük bu tip inançların en bilindik örnekleridir.

³ Dünyevî zevklerden ve bedensel ihtiyaçlardan olabildiğince uzak kalınarak ruhanî kazançlar sağlamaya çalışmak, asketizm.

grupları ve Languedoc'un hâkim gücü olarak görülen Kont VI. Raymond de Toulouse'u (1156-1222) hedef almıştır. Sefer Fransız Engizisyonu ve Ortaçağ Avrupa dinsel sapkınlıklarının gelişimi gibi birçok önemli tarihsel olayla bağlantılı olsa da kendi içerisinde değerlendirildiği zaman bile örneklerine sık rastlanmayacak bir konumdadır. Öncelikle Vend ve Lizbon Haçlı Seferleri (1147) gibi kendisinden önceki Kudüs'ü hedeflemeyen Haçlı Seferleri'nden farklı olarak Albi Haçlı Seferi'nin gerçekleştiği alan Katolik Kilisesi'nin yüzyıllardan beri etkinlik sahası içerisindeydi. Ayrıca seferin ana hedefi olan Katharlar, Ortaçağ Avrupası'nda gördüğümüz en büyük örgütlü dinsel sapkınlardır. Etkinlikleri o denli artmıştır ki, bizzat Papa III. Innocentius'un (1160-1216) çabalarıyla üzerlerine bir Haçlı Seferi gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Ancak bu sadece seferin görünen yüzüdür. Albi Haçlı Seferi, tarihçilerin ortaya koyduğu yorum ve tezler sayesinde askerî ve dinî yönünün yanı sıra sosyal, politik ve ekonomik boyutlarıyla günümüze dek tartışılmıştır. Hatta bu tartışmalar, söz konusu heretik grup olan Katharların varlığını sorgulamak ve seferin Haçlı Seferleri tarihindeki konumunu belirlemeye çalışmak gibi daha teorik ve ilgi çekici alanlara doğru genişlemiştir. Bu çalışmanın kaleme alınma amacı da bahsi geçtiği üzere Albi Haçlı Seferi tarihyazımının modern dönemdeki temellerini, uğradığı değişimleri ve literatürde kendine yer bulmuş ana tartışma konularını örnekler üzerinden özetleyerek yorumlamaktır.

Makalenin kapsamı, Albi Haçlı Seferi ve Katharlar ile ilgili 1870'ten günümüze dek yazılmış tek veya çok yazarlı kitaplarla sınırlıdır. Bu çalışmada kısalık ve anlaşılabilirlik kaygıları yönünde Albi Haçlı Seferi'ne dair dergi makalelerini çalışma dışında bırakılması tercih edilmiştir. Aynı sebeplerden ötürü çalışma tüm literatürü yansıtmaya ve tanıtmaya yetkinliğine sahip olduğu düşünülen, önde gelen ve tartışmaya müsait kitap çalışmalarıyla sınırlandırılmıştır. Seçilen çalışmaların çoğu, ihtiva ettikleri tartışmalardan ve literatürde kapladıkları yerin genişliğinden dolayı İngilizce ve Fransızca olmakla birlikte, çizilen sınırların içerisinde bulunması hâlinde farklı dillerden kitaplar da makaleye dâhil edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde Albi Haçlı Seferi üzerine yazılmış ilk modern dönem eserleri incelenecektir. Çalışmamız içerisinde 20. ve 21. yüzyılları 'modern dönem' sınıfına sokmaktayız. Fakat sefer üzerine yapılan bazı 20. yüzyıl tartışmaları kaçınılmaz şekilde 19. yüzyıl sonlarına dek uzanmaktadır. Burada modern Albi Haçlı Seferi tarihyazımının temeli atılarak ikinci bölüm için kısa bir ön hazırlık yapılmış olacaktır. İkinci bölümde sosyal tarihçiliğin Albi Haçlı Seferi tarihyazımına olan etkisi işlenecek ve sefer üzerine yapılan sınıflandırma ve ayırıştırma denemeleri yorumlanacaktır. Üçüncü ve son bölüm ise 21. yüzyıl Albi Haçlı Seferi tarihçiliğinin ana tartışma konusu olan revizyonist görüşleri

değerlendirerek bu fikirlerin tarihçiler üzerinde ne kadar etkili olabildiğini tartışmaya sunacaktır. Ayrıca içinde bulunduğumuz 21. yüzyılda seferin nasıl gözlemlendiğine, ortaya konan görüşlerin Albi Haçlı Seferi tarihyazımında hangi doğrultuda geliştiğine ve revizyonist tartışma dışında hangi konulara yönelim bulunduğuna kısaca değinilecektir.

Modern Dönemde Albi Haçlı Seferi Çalışmalarının Temeli, 1870-1962

17. yüzyıldan beri tarihçiler tarafından tartışılan ve üzerine eserler yazılan Albi Haçlı Seferi'nin çeşitli dönemlerde popülerlik kazandığı veya arka plana itildiği olmuştur. Bu dönemlerde Albi Haçlı Seferi genel olarak din tarihi veya Fransa siyasî tarihiyle ilgilenen Fransız tarihçiler tarafından incelenmiştir. Daha sonraki yıllarda tarihçiliğin bir disiplin olarak gelişmesi sayesinde Avrupa ve Amerika'daki Fransız olmayan tarihçilerin de ilgi alanına giren sefer, 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl ilk yarısı süresince günümüzde anladığımız usuller etrafında incelenmeye ve yorumlanmaya başlanmıştır. Bu bölümde bahsi geçen yüz yıllık dilimde tarihçiler tarafından ileri sürülen görüşler ve Albi Haçlı Seferi'nin modern tarihyazımı temelleri tartışılacaktır.

20. yüzyıl başlarına dek birçok fikir ve tartışma üreten Fransız tarihçilerin Laurence Marvin'in ifade ettiği gibi başta Anglo-Amerikan tarihçiler olmak üzere diğer dillerde yazan araştırmacılar üzerinde etkilerinin bulunmadığı fikri tam olarak doğru değildir (Marvin, 2013: 1127). Arada yoğun bir etkileşim olmasa da Fransız ve Anglo-Amerikan tarihyazımında Albi Haçlı Seferi fikirleri birbirlerine paralel şekillerde gelişmiştir. Napoléon Peyrat'ın 1870-1872 yılları arasında yayımladığı üç ciltlik *Histoire des Albigeois: les Albigeois et l'Inquisition* başlıklı eseri içerisinde savunduğu temel fikirler, Katharların bir ön Protestan topluluk olduğu ve Kilise ve krallık karşısı en erken duruşu, hatta ilk Cumhuriyetçi fikirleri formüle etmiş olduklarıdır (Peyrat, 1870: 1-2; Gascón Chopo, 2020: 106-107). Böylece yazar, Albi Haçlı Seferi'ni anti-Protestan ve anti-Cumhuriyetçi karaktere sahip bir askerî harekât olarak görmektedir. Bir Protestan vaizi, Cumhuriyetçi ve Kathar romantigi olan (McCaffrey, 2001: 119-120) Peyrat'ın bu yorumları doğal olarak taraflılık içermekle birlikte, Amerika gibi uzak bir ülkede dahi muhtemelen Protestan merkezli ve cumhuriyetçi bakış açısından kaynaklı olarak Peyrat'ın fikirlerini paylaşan yazarlar bulunmaktadır.

Amerikalı tarihçi Henry Charles Lea'nın 1888 yılında ilk cildi yayınlanan üç ciltlik *A History of the Inquisition of the Middle Ages* çalışması bunun önemli bir örneğidir. Lea'nın "Hoşgörünün zulme karşı kaybedilmiş savaşı" (Lea, 1888: 208) olarak tanımladığı Albi Haçlı Seferi'ni Katolik tarihinin en yıkıcı olaylarından biri

olan Fransız Engizisyonu'nun ve dolaylı olarak İspanyol Engizisyonu'nun yolunu açan başlıca tarihi olgulardan biri olarak değerlendirmektedir. Ayrıca yazara göre Albi Haçlı Seferi, bir Haçlı Seferi'nden ziyade 'millî bir savaş' karakterindedir (Marvin, 2013: 1127). Katharlara sempatisi ve sefere yönelik Protestan bakışı (Gascón Chopo, 2020: 106-107) bariz olsa da Katharların heretik olduğunu açıkça ifade eden ve diğer heretiklerden de bahseden Lea, 'Katolik karşıtı' ifadeleri dolayısıyla dönemindeki Katolik yazarlardan gelen ciddi eleştirilere (Dewey, 1888: 385-404) de maruz kalmıştır.

1922'de Katolik yazar Henry James Warner, *The Albigensian Heresy* ile Katharların Pavlusçuluk⁴ ve eski Kelt inanışlarının sentezine dayalı fikirleri olan bir grup olduğunu savunmuş ve hareketlerinin bir özgürlük ve farklılık amacı taşıdığını öne sürmüştür. Fakat yazar, toplumun inanç ve fikir olarak tek tip olması gerektiğini iddia ederek seferin haklılığını vurgulamıştır (Warner, 1922: 88-92). Yine Lea'nın görüşlerine paralel olarak tarihçiler genelde Albi Haçlı Seferi'ni Fransa'nın merkezîleşmesi ve krallık kurumunun bu yolda gereken gücünü toplamasının önemli bir adımı olarak görmüşlerdir. 1925'te Amerikalı tarihçi Hoffman Nickerson'un *The Inquisition* başlıklı çalışması ana tema olarak Fransız Engizisyonu'nu alsa da Albi Haçlı Seferi'ne önemli ölçüde yer ayırıp seferin merkezî bir Fransa Krallığı'nın oluşumundaki önemine değinmiştir. Aynı bakış açısı dönemin Fransız yazarlarında da gözlemlenebilmektedir. Örneğin Pierre Belperron, 1942 yılında Nazi işgali sırasında kaleme aldığı *La Croisade contre les Albigeois et l'union du Languedoc à la France, 1209-1249* başlıklı eseriyle Albi Haçlı Seferi'nin Languedoc ile Fransa Krallığı'nın 'kaçınılmaz' bütünleşmesini ve Fransa'nın birleşme yolundaki önemli zaferini sağladığını aktarmıştır (Delaruelle, 1943: 429-435; Marvin, 2013, 1130).

Steven Runciman, 1947'de yazdığı *The Medieval Manichee*'de Katharlara altmış sayfa civarında yer ayırmış, yüzeysel de olsa Albi Haçlı Seferi'nden ve Fransa'nın bölgeye inanç ve kültür bakımından hâkim oluşundan bahsetmiştir (Runciman, 2003; Walther, 1965: 160). Yine de 1951-1955 yılları arasında yayımlanan ünlü Haçlı Seferleri çalışması *A History of the Crusades* içerisinde Runciman, Albi Haçlı Seferi'ni yalnızca son cildin birkaç yerinde anmıştır (Runciman, 1955: 139, 205, 339). Fakat Arno Borst'un 1954 tarihli *Die Katharer* çalışması, 1959 yılında Zoë Oldenbourg'un *Le Bûcher de Montségur* eseri, 1960 yılında Jordi Ventura'nın *Père el Catolic i Simo de Monfort* çalışması ve 1962'de

⁴ Görüşlerini 3. yüzyılda yaşamış olan Samsatlı Paulus'a dayandıran, 7.-11. yüzyıllar arasında Anadolu ve Trakya'nın bir kısmında faaliyet göstermiş, düalist veya adoptiyonist olduğu düşünülen heretik grup. Katharlarla benzer olarak kendilerini "İyi Hristiyanlar" olarak tanımlamışlardır.

Jacques Madaule'un *Le drame albigeois et le destin français* kitapları nın yayımlanma tarihlerinden de anlaşılacağı üzere II. Dünya Savaşı sonrasında Albi Haçlı Seferi ve Katharlar üzerine yapılan çalışmalar hız kesmeden devam etmiştir (Boyce, 1954: 602-603; Séguy, 1960: 200-201; Séguy, 1961: 208; Séguy, 1962: 181-182). Borst da Runciman gibi önceliğini Katharları tanımlamaya ayırmışken Oldenbourg, Ventura ve Madaule sefere daha çok yer vermiş ve bölge siyaseti, Fransa'nın bütünleşmesi ve Katharların dinî organizasyonları üzerinde durmuşlardır. Özellikle Oldenbourg ve Madaule Kathar sempatisi ve romantizmi ile suçlansalar dahi İngilizce'ye çevrilen bu eserleri ile Haçlı Seferleri tarihyazımında o zamana değin görülmeyen Albi Haçlı Seferi'ni başlı başına bir konu olarak tartışma düşüncesini Anglo-Amerikan tarihçiliğine kazandırdıkları görülmektedir (Marvin, 2013: 1131).

Modern Albi Haçlı Seferi tarihyazımının ilk dönemlerinde Anglo-Amerikan ve Fransız tarihçilerin iletişimleri çok güçlü olmasa da bu tarihçilerin varsayımlarının ve sonuçlarının belirli konularda benzerlik gösterdiği açıktır. Söz konusu tarihçilerin varsayım ve çıkarımlarındaki ortak noktalar tespit edilmek istendiğinde göze çarpan ilk husus Albi Haçlı Seferi'nin başka bir tarihî olayın öncüsü yahut ardılı olarak incelenmesidir. Yazarlar, genel olarak Katharlığın, Fransız yayımlacılığının veya Kilise karşıtlığının Albi Haçlı Seferi'nin asıl sebebi olduğunu iddia etmektedirler. Yine yazarlar için, Fransa Krallığı'nın otorite kazanması, Fransız Engizisyonu ve dolaylı olarak İspanyol Engizisyonu Albi Haçlı Seferi'nin temel sonuçlarıdır. Kurulmuş olan bu sebep ve sonuç ilişkisi aslında yanlış değildir, fakat eksiklikleri vardır. İlk olarak, Albi Haçlı Seferi'nin diğer olayların gölgesinde incelenmesi, seferin sosyal, ekonomik ve benzeri açılardan tartışılmasını bir süre ertelemiştir. İkincisi ise seferin kendi sebep ve sonuçlarının Fransız Engizisyonu ve Capet⁵ krallık anlayışının gelişimi gibi tarihçiler arasında daha çok tartışılmakta olan konular tarafından bu bağlamda önemsizleştirilmesidir. Seferin kendi başına bir olgu olarak incelenmesi ve sosyal tarihçiliğin Albi Haçlı Seferi tarihyazımında önemli bir yer tutması 1960'ların sonlarına dek tam anlamıyla gerçekleşmemiştir.

---

⁵ 987-1328 yılları arasında Frank krallarının mensubu olduğu hanedan. Albi Haçlı Seferi sırasında Kral II. Philip Augustus (1165-1223) tahttaydı.

Siyasî Tarih-Sosyal Tarih Geçişliliği ve Albi Haçlı Seferi'nin Özerk Bir Konu Haline Gelmesi: 1954-1998

Annales Ekolü ile dünya tarihçiliğinde hayli büyük bir mesafe kat eden sosyal tarihçiliğin gelişimiyle birlikte özellikle 1950'li yıllardan itibaren Albi Haçlı Seferi'nin sosyal tarihçilik açısından önemli görünen yönlerinin de merkezde yer aldığı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Aynı zamanda Haçlı Seferleri tarihçiliğinin kendi içinde de bu dönemde bazı yeni fikirlerin ortaya atıldığı görülmektedir. Tarihyazımındaki bu değişimler doğal olarak Albi Haçlı Seferi'nin incelenmesini önemli ölçüde etkilemiştir. Dolayısıyla bu bölümde sosyal tarihçiliğin Albi Haçlı Seferi'ne olan etkileri ve Albi Haçlı Seferi tarihyazımının 1950'li yıllardan itibaren klasik çizgisinden kopuş süreci incelenecektir.

Katharları Tanımaya Çalışmak

1954'te John Hine Mundy, *Liberty and Political Power in Toulouse, 1050-1230* adlı eseriyle en erken Albi Haçlı Seferi sosyal tarihi denemelerinden birini yapmıştır. Mundy, çalışmasında seferin Toulouse şehri üzerindeki ekonomik ve sosyal etkisini incelemiş ve Albi Haçlı Seferi'nin şehir halkının günlük yaşamında kuvvetli bir yere sahip olduğunu tespit etmiştir (Marvin, 2013: 1132). Annales Ekolü'nün en önde gelen tarihçilerinden olan Jacques Le Goff ve beraberindeki yazarlar ise 1968 yılında Avrupa'nın endüstriyel devrim öncesinde toplumsal yapısını sapkınlıklar bağlamında tartışmıştır. Le Goff'un editörlüğündeki *Hérésies et sociétés dans l'Europe pré-industrielle, 11e-18e siècles, Communications et débats du Colloque de Royaumont, 27-30 Mai 1962* başlıklı çalışması, aslen genel bir Avrupa sapkınlığı tasviri hedeflemektedir. Fakat bu geniş tasvir içerisinde 13. yüzyıl Languedoc'u ve Katharlar da kendilerine az da olsa bir yer bulabilmişlerdir (Le Goff, ed., 1968).

Annales Ekolü'nün başka bir önemli ismi, Emmanuel Le Roy Ladurie, 1975'te yayımlanan *Montaillou, village occitan de 1294 à 1324* kitabıyla Languedoc halkının sefer sonrası durumunu ve toplumsal yapısını bir kitap boyutunda inceleyerek yeni bir bakış açısı getirmiştir. Le Roy Ladurie'nin amacı Albi Haçlı Seferi'ni tartışmak olmamakla beraber, seferin halk üzerindeki etkisi, sefer sonrası gelişen Fransız Engizisyonu'nun Languedoc'ta yarattığı toplumsal

baskı ve sıradan halkın düşünce ve inanç yapısı üzerine Montalliou⁶ örneğinde ciddi saptamalar yapmıştır. Jacques Fournier'nin⁷ (1285-1342) Engizisyon kayıtlarını inceleyen Le Roy Ladurie, kayıtlara göre 250 civarında nüfusa sahip Montalliou'da dahi 14. yüzyıl başlarına dek Katolikliğin yanı sıra Kathar ve Valdensiyen⁸ inançlarının var olduğunu, aynı zamanda buradaki ruhban sınıfının kuralsızlığını gözlemlemiştir (Le Roy Ladurie, 1984: 153-168).

Archibald Ross Lewis, 1984'te yayımlanan *Medieval Society in Southern France and Catalonia* eseriyle Albi Haçlı Seferi döneminde Languedoc ve Katalan toplumlarını incelemiş ve tartışmıştır. Daha önce sözü geçen John Hine Mundy ise 1990'da *Men and Women at Toulouse in the Age of the Cathars* ve 1997'de *Society and Government at Toulouse in the Age of the Cathars* kitapları ile anlatısında Katharları ve Albi Haçlı Seferi'ni daha fazla ön plana koymaya başlamıştır. 1993 yılında Linda M. Paterson, *The World of the Troubadours. Medieval Occitan Society, c. 1100-c. 1300* çalışması ile ise trubadurlar⁹ ve sözlü sanat geleneği bağlamında bölgeyi incelemiş, Languedoc kimliği ve trubadur şarkılarının tarihsel olarak incelenmesi gibi ilgi çekici yöntemlere başvurmuştur (Weinberger, 1996: 945-946).

Annales Ekolü ile birlikte gelen sosyal tarihçiliğin Albi Haçlı Seferi tarihyazımına kattığı en önemli olgulardan biri, Albi Haçlı Seferi'ni askerî ve siyasî yönlerinden sıyrarak sosyo-ekonomik bakış açısıyla incelenmesini sağlamaktır. Böylece tarihçiler hem Albi Haçlı Seferi'nin bölge halkındaki yansımalarını inceleyerek yeni bir araştırma sahası oluşturmuş, hem de Albi Haçlı Seferi'ni Fransız Engizisyonu ve Fransa siyasî tarihi gibi diğer alanlarla beraber değil, kendi başına bir olay olarak tartışmaya başlamıştır.

Seferi Tanımaya Çalışmak

Bu dönem içerisinde bir yandan sosyal tarihçilik akımı Albi Haçlı Seferi tarihçiliğinde kendine yer bulurken, diğer yandan farklı bir tartışma seferin

---

⁶ Foix şehrinin 38 km güneydoğusunda bulunan köy. Günümüz Fransası'nın Oksitanya yönetim bölgesine dâhildir.

⁷ Daha sonra Papa XII. Benedictus olacak olan, Fransız Engizisyonu sırasında Pamiers Piskoposluğu görevinde bulunan Katolik-Sistersiyen din adamı. Piskoposluğu süresince fiilen Fransız Engizisyonu'nun Pamiers ayağını yürütmüş ve 1334'te Papa olarak seçildiğinde elde ettiği birçok itiraf kaydını beraberinde getirmiştir.

⁸ Valdensiyenler, Katharlarla aynı dönemlerde Lyon'da ortaya çıkmış asketik ve proto-Protestan heretik grup. 11. yüzyılda Pierre Valdo tarafından formüle edilmiştir.

⁹ Languedoc ve çevresinde faaliyet göstermiş olan gezgin ozanlar. Kuzey Fransa'daki karşılıkları "trouvère"lerdir.

algılanma biçimini etkilemiştir. 1935 yılında Carl Erdmann, *Die Entstehung des Kreuzzugsgedankens* adlı kitabıyla Haçlı Seferleri'nin sınıflandırılması ve bir seferin hangi şartlar altında Haçlı Seferi olarak değerlendirilmesi gerektiğini tartışmıştır. Erdmann, Haçlı Seferi'nin Hristiyanlığın adına yapılan tüm savaşları kapsayabileceğini savunmuş, Kudüs ve Kutsal Mızrak gibi Haçlı Seferleri'nin temel öğeleri olarak bilinen olguların yalnızca bahane olarak kullanıldığını öne sürmüştür (Erdmann, 1977: 369-371). Bu görüş daha sonra Christopher Tyerman gibi tarihçilerin savunduğu genelcilik¹⁰ görüşü olarak bilinecektir. 1977 yılında Jonathan Riley-Smith, *What Were the Crusaders?* adlı çalışmasında Erdmann'ın yeterince tartışılmamış genelci görüşünün karşısına yeni bir Haçlı Seferi sınıflandırması öne sürmüştür. Riley-Smith, çoğulculuk¹¹ olarak adlandırılan bakış açısının temeli olan haçı kabul etmek, sefer için resmen Papa tarafından çağırılmak ve sefere katılmak karşılığında endüljans¹² elde etmek şartlarını ortaya koymuştur (Riley-Smith, 1977).

Bu şartlar altında Albi Haçlı Seferi'nin konumu da tartışma konusu olmuştur. Hans Eberhard Mayer'in *Geschichte der Kreuzzuge* eseri ve Jonathan Riley-Smith'in editörü olduğu *The Oxford History of the Crusades* gibi çalışmalar Albi Haçlı Seferi'ne yer verirken, Jean Richard gibi bazı gelenekçi tarihçiler kendi Haçlı Seferleri tarih anlatıları içerisinde Albi Haçlı Seferi'ne yer vermemişlerdir (Marvin, 2013: 1129-1130). Sonuç olarak Albi Haçlı Seferi, çoğulcu ve genelci görüşlerin ilkeleri bağlamında, gelenekçi¹³ görüşün tanımladığı Kudüs'ün hedef alınması kriterine rağmen bir Haçlı Seferi olarak kabul edilmektedir. Fakat her ne kadar gelenekçi görüşü eleştirsek ve daha geniş bir perspektifte ısrar etsek de Albi Haçlı Seferi ve benzeri Haçlı Seferleri'ni dinî temalara sahip fakat Haçlı Seferi karakteri taşımayan savaşlardan ayırmak gerekmektedir. Riley-Smith'in ortaya attığı kurallar, bir seferi Haçlı Seferi yapan olguları işaret ederek modern tarihçiler için gelenekçi görüşe nazaran daha özgür ancak hâlâ belirli bir ruhanî kimlik şartı arayan Haçlı Seferi tarihçiliği şablonu oluşturmuştur. Bu doğrultuda çoğulcu bakış açısının Haçlı Seferleri bağlamında geniş fakat belirli kurallara dayalı sınıflandırma biçimi, Haçlı Seferleri tarihçiliğinin çalışma esaslarına daha uygundur.

Tarihçiler arasında tartışılmaya başlanan bir diğer fikir ise Albi Haçlı Seferi'nin tek başına özerk bir olgu olarak incelenmesidir. Yukarıda da sözü geçtiği üzere Zoë Oldenbourg ve Jacques Madaule, seferin bu bakış açısıyla

¹⁰ Generalizm olarak da bilinir.

¹¹ Diğer adıyla plüralizm.

¹² Papa tarafından Haçlı Seferleri'ne katılanlara verilen ruhanî ve bazı durumlarda maddî haklar.

¹³ Tradisyonalizim olarak da anılmaktadır.

değerlendirilebileceği fikrini 60'lı yıllarda önermişlerdir. Bernard Hamilton da Bu görüşü takip ederek 1981'de yayımladığı *The Medieval Inquisition* ile seferi olgusal olarak tartışmış ve seferin dinsel sapkınlığı bastırmaktan ziyade, sapkınların elinde bulunan bölgelerin Katolik yöneticilere aktarılması amacını taşıdığını iddia etmiştir (Hamilton, 1981). 1987 yılında yayımlanan *The Formation Of A Persecuting Society: Power And Deviance In Western Europe, 950-1250* çalışmasıyla birlikte Albi Haçlı Seferi'ne ve Katharlara Avrupa toplumunun azınlıklarla olan ilişkileri bağlamında bakan Robert Ian Moore ise Albi Haçlı Seferi'ni modern hareketleri ve farklı görüşleri bastırarak kuvvete erişen Avrupa güç sahiplerinin, bu gücü gösterme şekli olarak yansıtmıştır (Moore, 1987: 1-5).

Görüldüğü üzere bu dönemde hem Albi Haçlı Seferi'nin sosyo-ekonomik yönleriyle tartışılması, hem de seferin konumunun sorgulanması gibi önemli tarihyazımsal ilerlemeler kaydedilmiştir. Sosyal tarihçilik, Albi Haçlı Seferi tarihçiliğinde önemli bir yer kazanmıştır ve günümüzde de konu hakkındaki çalışmalarda da yaygın olarak kullanılan bir yöntemsel bakış açısıdır. Albi Haçlı Seferi'nin diğer Haçlı Seferleri ile olan ilişkisi ve Haçlı Seferleri içerisinde sınıflandırılması ise özellikle Haçlı Seferleri tarihi kitapları içerisinde seferin yer alması ve Albi Haçlı Seferi'nin gelenekçi görüşün Haçlı Seferi tanımlamasına uydurulmak yerine yeni sınıflandırmalar içerisinde dâhil edilmesi ise ilgi uyandırıcıdır. Bu dönemden itibaren sefer kendi içerisinde değerlendirilerek anlatıların gerçek anlamda merkezine yerleştirilmiş ve daha teorik tartışmalar oluşturmaya müsait kılınmıştır.

Revizyonist Görüşler ve Albi Haçlı Seferi'nin Tekrar Gözden Geçirilmesi, 1997-2016

Albi Haçlı Seferi'nin farklı açılardan değerlendirilmesi, tarihçilere birçok cevabın yanında yeni sorular da getirmiştir. Bunların içerisinde günümüz Albi Haçlı Seferi tarihyazımını derinden etkilemiş olan "gerçekten heretikler var mıydı?" sorusudur. Makalenin son bölümü olan bu başlığın altında sözünü ettiğimiz heretikliğin gerçekliği sorusunu soran tarihçiler ve bu tartışmanın dışında kalan çalışmalar incelenecektir.

Katharların Varlığının Sorgulanması

1998 yılında Monique Zerner'nin editörlüğünde çıkan çok yazarlı *Inventer l'hérésie? Discours polémiques et pouvoirs avant l'inquisition*, Katharların tarihsel olarak gerçekliğini sorgulayarak Albi Haçlı Seferi tarihçiliğinde yeni ve çok tartışılacak bir fikrin öncülerinden olmuştur. Aziz Augustinus'un (354-430) *Contra Faustum* eserinin incelenmesinden Pierre Valdo'nun¹⁴ (1140-1218) aktivitelerinin tartışılmasına dek geniş açılı ve zengin bir perspektife sahip olan *Inventer l'hérésie*, Ortaçağ dinsel sapkınlıklarının aslında var olmadığı ve bunun özellikle Kilise ve yerel güç sahipleri tarafından kurgulanmış bir temadan ileri gidemeyeceği sonucuna varmıştır (Zerner ed., 1998). Yine Zerner'in 2001 yılında editörlüğünü üstlendiği *L'histoire du catharisme en discussion: Le "concile" de Saint-Félix, 1167* ise yönünü Fransız tarihçi Guillaume Besse'nin 1660 yılında yayımladığı "Charte de Niquinta"¹⁵ belgesinin gerçekliği ve sapkın Katharların varlığının sorgulanmasına çevirmiştir (Zerner ed., 2001).

Bu görüşe paralel olarak Mark Gregory Pegg'in 1999 tarihli *The Corruption of Angels* çalışması yayımlanmış ve Fournier'nin Engizisyon kayıtları ışığında Ortaçağ dinsel sapkınlıklarının Kilise ve Engizisyon tarafından zorlama bir biçimde üretilmiş ve çıkarlar doğrultusunda kullanılmış sahte imgeler olduğunu ifade etmiştir (Pegg, 1999: 15-27). Pegg, 2008'de *A Most Holy War* çalışmasında da aynı tezi bu sefer Albi Haçlı Seferi'ni merkez alarak savunmuştur (Pegg, 2008: ix-xiv).

Katharların gerçek olmadığı fikri tarihçiler arasında oldukça popüler hâle gelmiştir. Hatta daha önce Katharların varlığını kabul ederek yazmış olan Robert Ian Moore'un *The Formation of a Persecuting Society* çalışmasını 2007'de revize ettiği ve 2012'de *The War on Heresy: Faith and Power in Medieval Europe* kitabıyla Katharların varlığını birincil kaynaklar üzerinden tartışarak reddettiği göze çarpmaktadır (Moore, 2012). Moore, kitabında eleştirme amacı taşıyan kısımlar hariç neredeyse hiçbir bölümde Kathar adını kullanmaması ile Albi Haçlı Seferi tarih yazıcılığının geleneksel yaklaşımına karşı çıkan bir duruş sergilemiştir.

2016 tarihli, Antonio Sennis editörlüğündeki *Cathars in Question: Heresy and Inquisition in the Middle Ages* kitabı da bu fikri tartışan birçok tarihinin

¹⁴ Valdensiyenliğin kurucusu. Önceden bir tacirken daha sonra vaaz vermeye ve etrafında bir dinî grup oluşturmaya başlamıştır. Kendisi ve topluluğu Kilise tarafından heretik ilân edilmiştir.

¹⁵ 1167 yılında Saint-Félix'te toplandığı düşünülen Kathar konsilinin tek kanıtı. Bu 'konsil'de Bizans'tan gelen 'Papa' Niketas tarafından Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde piskoposluklar kurularak heretiklerin önde gelen isimleri içerisinden piskoposlar atandığı yazmaktadır. Belgenin gerçekliği üzerinde makalede de değinildiği üzere yoğun bir tartışma bulunmaktadır.

yazısının bulunduğu önemli bir çalışma olmuştur. Fakat bu kitabın en önemli özelliği, Katharların varlığını kabul eden ve etmeyen tarihçilerin fikirlerini makaleler şeklinde birbiri ardına beyan etmiş olmasıdır. Örneğin, kitabın ilk makalesini yazan Mark Gregory Pegg, Kathar sapkınlığının 18. yüzyıl tarihçileri ve teologları tarafından 'uydurulmuş' bir olgu olduğunu açıkça belirtmektedir (Sennis ed., 2016: 21-52). Ancak ardından kalemi devralan John H. Arnold ise Engizisyon görevlilerinin Kathar inancını uydurduğu revizyonist görüşüne karşı çıkmakla birlikte, bu görevliler tarafından bölgedeki Kilise karşıtlığının veya 'proto-Protestanlığın' düşmanlaştırılması amacına hizmet etmesi için formüle edildiği üzerinde durmaktadır. (Sennis ed., 2016: 53-78)

Katharların varlığından şüphe eden tarihçilerin en önemli dayanak noktalarından biri, Kathar adının Albi Haçlı Seferi dönem kaynaklarında geçmeyişi ve sonradan kullanılmaya başladığıdır. Robert Ian Moore, yukarıda bahsi geçen *The War on Heresy* çalışmasında değindiği üzere 'Kathar' adını kullanan ilk dönem kaynaklarından biri olan 12. Yüzyılda Schönau Başrahibi Eckbert von Schönau'nun (1120-1184) yazdığı *Sermones contra Catharos*'unu değerlendirmiş ve Languedoc'ta bulunan ve günümüzde Kathar olarak tanıdığımız gruplarla Eckbert'in Katharlarının aynı kişiler olmadığını ileri sürmüştür. Moore, Eckbert'in de bu adı Aziz Augustinus'un 5. yüzyılda Maniheistlere karşı yazdığı *De Haeresibus*'tan ettiğini ve Aziz Augustinus'un dönemindeki sapkınlıkları kendi zamanındaki ve bölgesindeki¹⁶ iddialarla birleştirmiş olduğunu düşünmektedir (Moore, 2012: 167-170; Durgun, 2017, 178). Bu konuyu Moore kendi cümleleriyle:

Eckbert Ortaçağ'daki birkaç halefi (yazar) tarafından bu iki tanımı¹⁷ birleştirme hususunda takip edilmiş, fakat ancak 19. yüzyıl içerisinde bu denklem yaygın hâle gelmiş ve çileci inanç ve uygulamaları sapkınlığın kanıtı olarak anılan herkese fark gözetmeksizin Kathar adı yakıştırılmıştır (Moore, 2012: 170).

şeklinde açıklamaktadır.

Yazarların değindiği ikinci problem ise, Katharların kurumsal varlığına dair en önemli kanıt olarak kabul edilen "Charte de Niquinta" belgesinin gerçekliğidir. İlk olarak Guillaume Besse'nin 1660 yılında yayımladığı bu belgenin orijinali günümüze ulaşmamıştır. Eğer bu belge varsa bile Besse'nin versiyonunun kolofonu 1232 tarihinde çoğaltılmış bir kopyası olduğunu haber vermektedir

¹⁶ Eckbert von Schönau günümüz Almanya'sının batısında bulunan Renanya bölgesinde etkinlik göstermiştir.

¹⁷ Augustinus'un kendi dönemindeki Maniheist Katharları tanımlaması ile Ortaçağ Avrupası'ndaki heretiklerin tanımı.

(Besse, 1660: 486). Böylece bu belgenin 13. yüzyılda Katolikler tarafından kendi amaçlarına hizmet etmesi için oluşturulduğu düşüncesi Moore gibi tarihçilerin yazılarında kendine yer bulmuştur (Moore, 2012: 289). Ek olarak, bu dönemde belgede adı geçen 'Papa' Niketas'ın gerçek bir kişi olduğu, Konstantinopolis Bogomillerinin¹⁸ piskoposu olduğu ve Avrupa'ya gelerek diğer heretiklerle birlikte bir konsil oluşturduğu üzerine başka hiçbir belgede kanıt bulunmamaktadır. Hatta bazı tarihçiler önceki dönemlerde söz ettiğimiz belgenin 17. yüzyılda muhtemelen bizzat Besse tarafından uydurulduğunu da iddia etmiştir¹⁹ (Dossat, 1968: 201-214).

“Charte de Niquinta”nın varlığı, örgütlü bir Kathar varlığının kanıtı olmasının yanı sıra Bogomilizm ve dolaylı olarak Maniheizm ile Katharlığın ilişkisine dair en önemli fizikî kanıttır. Bu yüzden belgenin varlığının geçersizliği, revizyonist tarihçiler için başta Katharlar olmak üzere Ortaçağ Avrupa dinsel sapkınlıklarının gerçek olmadığını ve Albi Haçlı Seferi'nin dinî olmayan amaçları ön plana alır biçimde gerçekleştirildiğini ispatlar niteliktedir. Yine de Bernard Hamilton gibi belgenin gerçek olduğunu, Besse'nin böyle bir belgeyi uyduracak yetkinlikte olmadığını ve fakat kolofonu yanlış okuyarak ufak bir zaman kayması gerçekleştirdiğini iddia eden tarihçiler de bulunmaktadır (Hamilton, 1978: 23-53; Hamilton, Hamilton, Stoyanov eds., 2011: 406-408).

Revizyonist Tartışmalar Dışında Kalanlar

Bahsettiğimiz tartışmaların dışında kalan yahut kalmaya çalışan tarihçiler ve eserler de bulunmaktadır. Örneğin Michael Costen, *The Cathars and the Albigensian Crusade* ile 1997'de Albi Haçlı Seferi'ni ve Katharları dönemin siyasî dengeleri bağlamında incelemiştir (Costen, 1998: 1-3). 1999'da Malcolm Lambert'in çalışması *The Cathars* ve Malcolm Barber'a ait *The Cathars: Dualist Heretics in the Languedoc in High Middle Ages* ise 2000 yılında yine bu tartışmalardan uzak bir biçimde, Katharların kökenini ve sonunu incelemektedir (Lambert, 1999: 1-7; Barber, 2000: 1-5; Colish, 2002: 181-184). 2008 tarihli *The Occitan War* ise Laurence Marvin'in yalnızca Albi Haçlı Seferi'nin ilk yıllarına odaklandığı ve Katharların varlığını sorgulamayarak, seferi herhangi bir savaş olarak ele aldığı bir çalışmadır (Marvin, 2008: xiii-xiv). Sean McGlynn ise 2015'te

¹⁸ 10. yüzyılda Bulgar topraklarında ortaya çıkan, adını kurucusu Bogomil'den alan düalist dinsel sapkınlık. Katharların kökeninin direkt olarak Bogomillerden etkilendikleri düşünülmektedir. Bizans topraklarında oldukça yoğun aktiviteleri olmuştur.

¹⁹ Bu bulgusuna rağmen Yves Dossat'ın Katharların varlığı üzerine herhangi bir tartışması bulunmadığı dikkate alınmalıdır.

Kill Them All: Cathars and Carnage in the Albigensian Crusade ile askerî ve siyasî yoğunluklu genel bir Albi Haçlı Seferi tarihi kaleme almıştır (McGlynn, 2015: 9-15)

Fakat burada da tarihçiler kendi tartışmaları içerisinde. Katharların varlığı ile Katharlık üzerindeki Bogomil ve Maniheizm etkisi gibi konularda genel olarak anlaşmaya varan ve revizyonist tarihten pek de etkilenmiş gibi görünmeyen bu yazarlar, Katharlık-Hristiyanlık bağlantısı gibi bazı konularda fikir ayrılığı göstermektedir. Örneğin Malcolm Barber, Katharların Hristiyan gibi görünen fakat Hristiyan olmayan bir dinî grup olduğunu düşünmektedir. Malcolm Lambert ise Katharları tam bir Hristiyan dinsel sapkınlığı olarak tanımlamaktadır. Yine Katharların Albi Haçlı Seferi'nden sonraki varlığı üzerine dar bir zaman aralığı öngören ve son dönemlerde turistik kaygılar doğrultusunda kaba bir Kathar inancı oluşturulduğunu işaret eden Barber'in aksine Lambert, 15. yüzyıl Bosnası'na dek izini sürebileceğimiz bir Kathar mirasında ısrarcıdır. (Colish, 2002: 182-183)

Bu dönemin revizyonist ve geleneksel tartışmaları bir yana, Albi Haçlı Seferi'nin sosyal bağlamda incelenmesi de devam etmektedir. Claire Taylor, 2005 yılında *Heresy in Medieval France: Dualism in Aquitaine and the Agenais, 1000-1249* çalışması ile Albi Haçlı Seferi'nin ve Katharların etkilerini Languedoc yerine komşu bölgeler olan Akitanya ve Agenais üzerinde incelemektedir. Katharları ve seferi Languedoc'un dışında arama çabası, Taylor'ı 2011 yılında *Heresy, Crusade and Inquisition in Medieval Quercy* kitabını yayımlamaya itmiştir. Bu kitap ise Quercy bölgesine odaklanarak Taylor'un Languedoc dışı sefer anlatısını perçinlemiştir. Öbür yandan Elaine Graham-Leigh, sefer sırasında Languedoc soylularının tavrı, bölge soylularının birbiri ve Haçlılar ile olan ilişkisi ve Kuzey-Güney soylulukları arasındaki farkları 2005'te *The Southern French Nobility and the Albigensian Crusade* eserinde yorumlamıştır (Graham-Leigh, 2005). Andrew Roach'ın aynı tarihli *The Devil's World: Heresy and Society 1100-1300* kitabı ise geniş bir perspektif içerisinde toplum ve Ortaçağ dinsel sapkınlıklarının ilişkisini irdelerken Katharlara, Albi Haçlı Seferi'ne ve sapkınlığın organize oluşu olgularına da vurgu yapmaktadır. (Roach, 2005: 59-107)

Sonuç olarak, Albi Haçlı Seferi'nin kendi özelinde değerlendirilmesi ile ortaya çıkan revizyonist tartışma, 21. yüzyılın Albi Haçlı Seferi tarihçiliğinde çok büyük bir yer tutmaktadır. Bu tartışma seferin hedefi olan Katharların isimlendirilmesinden varlıklarına dair kanıtların sınanmasına kadar sefere dair birçok hususun tekrar gözden geçirilmesine sebep olmuştur. Katharların bölgede gerçekten bulunmayışı, seferin değerlendirilmesinde ağırlığın bir dinî azınlığı yok etmekten çok Papalık düzeyinde gerçekleşmiş bir hedef yaratma operasyonu

olduğu tezine kaymasına neden olacaktır. Böyle bir fikir ise alan dışı tarihçiler için dahi ilginç ve çekicidir.

Bu dönem içerisinde sadece revizyonist fikirlerin tartışıldığı yanılgısına kapılmamak daha doğru olur. Hâlâ Albi Haçlı Seferi'nin sosyal ve siyasî tarihiyle ilgilenen çok önemli tarihçiler bu dönemde çalışmalarını yayımlamaya devam etmişlerdir. Fakat daha önceki araştırmaların aksine bu eserler Albi Haçlı Seferi'ni merkeze alarak öncesinde ve sonrasında gerçekleşen olayları neredeyse tamamen sefer bağlamında değerlendirmeye almışlardır. Böylece modern Albi Haçlı Seferi tarihçiliği, birçok fikrin ve yorumun bir arada var olduğu, yoğun tartışma ortamına sahip ve oldukça verimli bir alan olarak değerini korumaktadır.

Sonuç

Albi Haçlı Seferi, yaklaşık son 150 yıl içerisinde gerek algılanma biçimi gerekse araştırma ve yorumlanma şekli bakımından pek çok değişik bakış açısı ile test edilmiştir. Kendi içerisinde birçok yeni problemi doğuran Albi Haçlı Seferi tarih yazıcılığı, bu yüzden zaman içinde bir olayın öncülü yahut ardılı olarak değerlendirdiği seferi, artık tek başına bir vaka olarak gözlemlemektedir.

Bu daralmaya sebep olan başlıca problem; Albi Haçlı Seferi'nin yalnızca bir Haçlı Seferi, Fransız Engizisyonu'nun başlangıcı veya Fransız merkezî devlet yapısının ve otoritesinin gelişim sürecinin bir aktörü olarak incelenmesiyle ortaya çıkan 'yetersizlik'tir. Seferin bu olaylarla olan bağlantısı tabii ki inkâr edilemez (Durgun, 2017: 183). Ancak Albi Haçlı Seferi'nin kendi içinde ve bağımsız olarak değerlendirilmediği durumlar, daha önce de sözü edildiği gibi, dönem ile ilgili tamamen yanlış olmasa dahi eksik fikirlere varmamızı sağlayabilmektedir.

19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl ortaları arasında yayımlanmış çalışmaların çoğunluğunun, Albi Haçlı Seferi'nin Fransa'nın Languedoc ile birleşmesi ve bölge üzerinde hâkimiyet sağlaması üzerindeki etkisini dikkate aldığı gözlemlenmiştir. Yine dönem yazarları, Ortaçağ Avrupa dinsel sapkınlıklarıyla mücadelenin sefer sayesinde Fransız Engizisyonu olarak da bildiğimiz farklı bir boyuta evrildiğini tespit etmişlerdir. Peyrat ve Lea gibi Albi Haçlı Seferi'nin proto-Protestanlık ile Katoliklik arasındaki mücadelenin eylemsel boyutu olarak tanımlayan Protestan bakış açısına sahip tarihçiler de bulunmaktadır. Bu fikirler her ne kadar doğrulanabilse de tarihyazımı içerisinde seferin yalnızca bir geçiş evresi olarak görülmesine neden olmaktadır. Ancak Albi Haçlı Seferi, başlı başına bir vaka

olarak incelenmesi gereken dinî, siyasî ve toplumsal bir olgudur. Seferin siyasî ve dinî bağlamları dışında farklı bakış açılarından ve kendi başına bir olgu olarak tartışılmaya başlaması ise bu klasik bakış açısı sebebiyle daha sonraki dönemlere ötelenmiştir.

Klasik bakış açısının eksiklerinden biri olan sosyal tarih çalışmaları, geleneksel olarak askerî ve siyasî tarihçilik yaklaşımlarının hâkim olduğu Albi Haçlı Seferi tarihyazımında sanılandan daha büyük bir ilgi görmüştür. Le Roy Ladurie'nin sefer sonrası hakkındaki toplumsal tarih perspektifinden geliştirdiği yorumlar, Mundy'nin Toulouse ve Albi Haçlı Seferi odaklı sosyo-ekonomik tartışmaları ve diğer tarihçilerin konuya olan katkıları ile gittikçe gelişen ve genişleyen seferin sosyal tarihi, günümüzde de araştırmaya devam edilen bir husustur. Bu noktada sosyal tarihe geçişin Albi Haçlı Seferi ve Katharlar özelinde başarıya ulaştığı söylenebilir.

Seferin Engizisyon, Haçlı Seferleri ve Fransa Krallık tarihi gibi daha geniş alanlardan daraltılmış bir çalışma konusu hâline gelmesindeki önemli etkenlerden biri ise Haçlı Seferleri'nin sınıflandırılması tartışmalarıdır. Çoğulcu ve genelci bakış açıları içerisinde bir Haçlı Seferi olarak tanımlanan sefer, genel tarih anlatıları içerisinde kısıtlı bir alan bulmuş, böylece gelenekçi sınıflandırma içerisine yerleştirmeye çalışılmadan incelenebilmiştir.

Albi Haçlı Seferi'nin tek başına incelenmesinin son raddesi ise Katharların varlığının sorgulanması olarak görülebilir. 21. yüzyıl içinde öne sürülen revizyonist fikirler, seferin tüm yönleriyle tartışılmasını ve eski çalışmaların eleştirilmesini sağlamıştır. Birincil kaynakların eleştirilmesi ve seferin amaçlarının yeni bakış açılarıyla test edilmesi süreci bu dönem içerisinde gerçekleşmiştir. Bu sorgu ve test sürecinin geniş bir tarihçi kitlesine yayılmış olmasına rağmen revizyonist tartışmanın dışında kalıp farklı tartışma konularına sahip olan tarihçilerin varlığı da göze çarpmaktadır. Görüldüğü üzere Albi Haçlı Seferi tarihçiliği, tek bir yönden devam etmek yerine birçok farklı istikamette ilerleyen, kendi içerisinde bir ihtisasa dönüşen ve karmaşıklaşan bir alan hâline gelmektedir.

Neticede, günümüzde Albi Haçlı Seferi tarihçiliğinin hâlâ gelişmeye müsait bir alan olduğu ve yeni tartışmaların geliştirilmesinin mümkün olduğu sonucuna varılabilir. Albi Haçlı Seferi tarihyazımında kat edilen yol, seferin kendi başına bir alan olarak incelenebilmesini sağlamaktadır. Fakat sefer üzerine söylenmesi gereken yeni şeylerin bulunması, alanda yeni çalışmaların yapılması ve yeni yaklaşımların geliştirilmesinin hâlen daha mümkün olduğunu gözler önüne sermektedir.

Kaynakça

- Barber, M. (2000). *The Cathars: Dualist Heretics in the Languedoc in High Middle Ages*. London: Routledge.
- Besse, G. (1660). *Histoire des Ducs, Marquis et Comtes de Narbonne*. Paris: Antoine de Sommaville.
- Boyce, G. C. (1954). "Die Katharer, by Arno Borst ". *The American Historical Review*. 59 (3), 602–603.
- Colish, M. L. (2002). "Review of The Cathars; The Cathars: Dualist Heretics in Languedoc in the High Middle Ages, by M. Lambert & M. Barber". *Church History*, 71(1), 181–184.
- Costen, M. (1998). *The Cathars and the Albigensian Crusade*. Manchester: Manchester University.
- Delaruelle, É. (1943). "Pierre Belperron. La Croisade contre les Albigeois et l'union du Languedoc à la France (1209-1249)". *Annales du Midi: revue archéologique, historique et philologique de la France méridionale*, 55, (217-218) 429-435.
- Dewey, R. S. (1888). "The Latest Historian of the Inquisition". *The American Quarterly Review*, 13 (51), 385-404.
- Dossat, Y. (1968). "A propos du concile cathare de Saint-Félix: les Milingues", *Cahiers de Fanjeaux: Cathares en Languedoc*, 3, 201–214
- Durgun, F. (2017). "They Are Worse Than Saracens with Their Strong Hand and Their Arm Stretched in Fight": Multifaceted Context of the Albigensian Crusade" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (48), 176-183.
- Erdmann, C. (1977). *The Origin of the Idea of Crusade*. trans.: Marshall W. Baldwin, Walter Goffart. Princeton: Princeton University.
- Gascón Chopo, C. (2020). "From Occitania to Catalonia. Catharism: the Current State of Research". *Imago temporis: medium Aevum*, (14), 103-131.
- Graham-Leigh, E. (2005). *The Southern French Nobility and the Albigensian Crusade*. Woodbridge: The Boydell.
- Hamilton, B. (1978). "The Cathar council of Saint-Félix reconsidered". *Archivum Fratrum Praedicatorum*, 48, 23-53.
- Hamilton, B. (1981). *The Medieval Inquisition*. New York: Holmes & Meier.

- Hamilton, J., Hamilton, B., Stoyanov, Y., eds (2011). *Bizans Döneminde (650-1405) Hristiyan Düalist Heretikler*. çev.: Leyla Kuzucular. Ankara: Yurt
- Lambert, M. (1999). *The Cathars*. Massachusetts: Blackwell.
- Le Goff, J., ed. (1968). *Hérésies et sociétés dans l'Europe pré-industrielle, 11e-18e siècles, Communications et débats du Colloque de Royaumont, 27-30 Mai 1962*. Paris: Mouton.
- Le Roy Ladurie, E. (1984). *Montaillou: Cathars and Catholics in a French village, 1294-1324*. trans.: Barbara Bray. London: Penguin.
- Lea, H. C. (1888). *A History of the Inquisition of the Middle Ages*. New York: Harper & Brothers.
- Marvin, L. (2008). *The Occitan War: A Military and Political History of the Albigensian Crusade, 1209-1218*. Cambridge: Cambridge University.
- Marvin, L. (2013). "The Albigensian Crusade in Anglo-American Historiography, 1888-2013". *History Compass*, 11 (12), 1126-1138.
- McCaffrey, E. (2001). "Memory and Collective Identity in Occitanie: The Cathars in History and Popular Culture". *History and Memory*, 13(1), 114-138.
- McGlynn, S. (2015). *Kill Them All: Cathars and Carnage in the Albigensian Crusade*. E-book edition. Gloucestershire: The History.
- Moore, R. I. (1987). *The Formation Of A Persecuting Society: Power And Deviance In Western Europe, 950-1250*. Oxford: Basil Blackwell.
- Moore, R. I. (2012). *The War on Heresy*. Cambridge: The Belknap.
- Pegg, M. G. (1999). *The Corruption of Angels*. Princeton: Princeton University.
- Pegg, M. G. (2008). *A Most Holy War: The Albigensian Crusade and the Battle for Christendom*. Oxford: Oxford University.
- Peyrat, N. (1870). *Histoire des Albigeois: les Albigeois et l'inquisition*. Tome I. Paris: Librairie Internationale.
- Riley-Smith, J. (1977). *What Were the Crusades?*. London: Palgrave Macmillan.
- Roach, A. (2005). *The Devil's World: Heresy and Society 1100-1300*. London: Pearson Longman.
- Runciman, S. (1955) *A History of the Crusades*. Vol.: III. Cambridge: Cambridge University.
- Runciman, S. (2003). *The Medieval Manichee*. Cambridge: Cambridge University.

- Séguy, J. (1960). "Oldenbourg (Zoé), Le Bûcher de Montségur". *Archives de sociologie des religions*. (10), 200-201
- Séguy, J. (1961). "Ventura (Jordi), Père el Catolic Simo de Monfort". *Archives de sociologie des religions*, (12), 208.
- Séguy, J. (1962). "Madaule (Jacques), Le drame albigeois et le destin français". *Archives de sociologie des religions*. (13), 181-182.
- Sennis, A., ed. (2016). *Cathars in Question*. York: York Medieval.
- Walther, D. (1965). "A Survey of Recent Research on the Albigensian Cathari". *Church History*, 34 (2) 146-177.
- Warner, H. J. (1922). *The Albigensian Heresy*. Vol: I. New York & Toronto: The Macmillan Co.
- Weinberger S. (1996). "Paterson (Linda), The World of the Troubadours, Medieval Occitan Society, c. 1100- c. 1300". *Revue belge de philologie et d'histoire*, 74 (3-4), 945-946.
- Zerner, M., ed. (1998). *Inventer l'hérésie? Discours polémiques et pouvoirs avant l'Inquisition*. Nice: Centre d'études médiévales.
- Zerner, M., ed. (2001). *L'histoire du catharisme en discussion: le concile de Saint-Félix, 1167*. Nice: Centre d'études médiévales.